

4. Сухонос В. В., Волочай Ю. В., Соколенко О. П. Монархічна форма правління і тоталітарний режим: дихотомія антиномії та симбіозу. Правові горизонти / Legal horizons. 2017. № 4 (17). С. 22-29.
5. У Росії дозволили заблокувати Telegram ТСН. 13 квітня 2018. URL:<https://tsn.ua/svit/u-rosiyi-dozvolili-zablokuvati-telegram-1139409.html> (дата звернення: 3.01.2019).

Дуброва Г.О.

*студентка міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету імені Я. Мудрого, м. Харків
Науковий керівник: Шигаль Д.А., к.ю.н., доцент*

ВІКІНГИ – ПОТУЖНИЙ ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ЧИННИК ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Раптово з'явившись на просторах Європи у VIII столітті, вікінги вогнем і мечем вписали своє ім'я у світову історію. Як і чому вікінги змогли, увірвавшись у межі Європи, не зустрічаючи особливого опору, господарювати в ній протягом цілих століть, розхитавши основи могутніх держав, таких, наприклад, як імперія Карла Великого? Як їм вдалося втриматися і осісти у Нормандії, Сицилії, Ісландії? Чи були вони двигуном торгівлі свого часу, або навпаки гальмували її?

Епоха вікінгів – епоха широкої експансії скандинавів, що приймала найрізноманітніші форми, які до сих пір залишаються вельми цікавими для свого подальшого вивчення. Дослідження вчених показали, що багато факторів спонукали тогочасних норманів як на те, щоб покинути землю пращурів і переселитися «за моря», так і на життя, сповнене пригодами та небезпеками.

У скандинавській літературі дотепер знаходить своїх прибічників гіпотеза, висунута понад 100 років назад Й. Стеенструпом, зміст якої полягає у перенаселенні (викликаному полігамією) як основному стимулі подорожей вікінгів. У сучасній історичній науці цього положення притримується датський археолог Й. Брьондстед, який доповнив його висновком про протиріччя у скандинавському суспільстві, які пішли від затвердження усього маєтку після смерті батька за старшим сином. Як

наслідок, інші сини були змушені самі подбати про себе, що й призводило до загарбницьких походів.

Більш переконливою є позиція Арбмана, який прослідкував за прогресом матеріального виробництва у другій половині першого тисячоліття нашої ери й звернув увагу на становлення характерного для Скандинавії комплексного господарства. За його теорією, по мірі підвищення продуктивності північних «ферм» (на яких у тому числі використовувалася праця рабів) з'явилася можливість вивільнити частину населення зі сфери сільського господарства, що і була задіяна у північній торгівлі.

Крім того, пояснення причин широкої експансії норманів знаходиться у наступній площині.

По-перше, на той час жителі Скандинавії відчували нестачу земель для землеробства та скотарства. Деякі сучасні вчені ставлять під сумнів факт голоду на території Скандинавії, але дослідження топоніміки і поселень норманів вже давно дали повний перелік доказів цього факту. Ще у V-VI ст. населення всередині півострова почало проникати до пустих раніше районів. Із зростанням населення зростала й кількість погребінь на початку епохи вікінгів.

При відносно низькому рівні сільського господарства, що носило екстенсивний характер, нестача землі деколи нависала «дамокловим мечем» над вікінгами. Сучасний німецький хроніст Адам Бременський писав про скандинавів, що «на морський розбій їх підштовхує бідність батьківщини». В епоху вікінгів голод призводив до того, що внутрішня колонізація, яка набула широких розмірів, знайшла своє продовження у зовнішній експансії. Бонди (вільні чоловіки, голови родин) йшли на ризик, забирали з собою сім'ю та худобу й вирушали за море. Невідомо, скільки норманів загинуло у бурхливих північних водах, але мотивація покинути сувору землю стала нагальною для багатьох представників Скандинавії.

По-друге, розвиток торгівлі, який почався набагато раніше епохи вікінгів, призвів до встановлення більш тісних і перманентних зв'язків між частиною населення Півночі та жителями інших країн. Він же познайомив їх з багатством народів, що випередили скандинавів на шляху матеріального та культурного розвитку. Це сприяло підйому торгівлі та

мореплавання у скандинавів, появи у них перших значних торгівельних центрів (Бірка, Хедебю та інші) й стимулювало прогрес у кораблебудуванні.

По-третє, родова знать і верхівка бондів, які брали основну участь у громадському житті скандинавських племен ще у попередні роки, у нових умовах отримали потенціал досягти ще більшої могутності й впливу. Можливості для проникнення до сусідніх країн, що виникли на початку епохи вікінгів, відкрили перед скандинавською знаттю широкі перспективи для збагачення та ствердження своєї особистої влади. У походах вікінгів на будь-яких стадіях завжди головували знатні та родовиті люди. Погребіння та їх зміст засвідчують те, скільки багатств накопичили видатні нормани внаслідок грабежів, зборів данини та у результаті торгівлі. Розклад родового устрою у скандинавів, як і в інших народів, супроводжувався збільшенням кількості родової знаті, для якої експансія до інших країн й агресивність були засобами збагачення й укріплення своїх позицій серед власного народу. Політична слабкість деяких сусідніх держав, що розривалися від внутрішніх міжусобиць, робила їх легкою здобиччю для норманів. Успіхи вікінгів були пов'язані не лише з їх високими бойовими якостями і не з їх чисельністю, яка, до речі, значно перевищена майже в усіх західноєвропейських історичних джерелах. Більшою мірою вони пояснюються неорганізованістю та неузгодженістю дій їх супротивників.

Нарешті, посилення влади конунга, що буквально означало початок політичного об'єднання в скандинавських країнах, вело до загострення боротьби серед родової знаті. Тій її частині, що не бажала прийняти нові порядки і підкоритися конунгу, доводилося покидати батьківщину та відправлятися на чужину. Це значно контрастувало з нестійкістю королівської влади у скандинавських країнах у початковий період їхньої експансії, що давала вікінгам чудову можливість безкарно хазяйнувати як на території власної держави, так і за її межами.